

Nr 11

Utlåtande i anledning av motioner om upphovsmannaskydd för audiovisuella verk.

I de likalydande motionerna I: 23 av herr *Bengtson* och II: 26 av herrar *Börjesson* i Falköping och *Eriksson* i Bäckmora hemställs »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan om upphovsmannaskydd för audiovisuellt upptagna verk».

Motionerna

Motionärerna tar upp flera frågor som rör upphovsrätten. Inledningsvis framhåller de, att ett huvudsyfte med det upphovsrättsliga skydd som lämnas i lag och konventioner — vid sidan av det ekonomiska intresset — är att skydda upphovsmannens verk så att det inte förkortas, förvanskas eller felaktigt behandlas på ett sådant sätt att den ursprungliga formen inte längre klart framgår.

För att ett litterärt eller musikaliskt verk skall erhålla upphovsrättsligt skydd, anför motionärerna, torde det erfordras att arbetet finns tryckt eller nedskrivet i någon form. Tveksamhet kan råda, då t. ex. ett litterärt alster endast intalats på band och icke har framförts, nedtecknats eller tryckts.

Under senare år har tekniken för bevarandet av kreativa verk i hög grad förändrats. Diktafoner, bandspelare, film och TV-upptagningar och andra audiovisuella metoder användes i stor utsträckning för upptagandet och bevarandet av kreativa verk. Det vore därför önskvärt, anför motionärerna, att lagstiftningen och konventionerna förändrades så att de överensstämde med den tekniska utvecklingen.

Motionärerna tar slutligen upp frågan angående skyddet för upphovsmannen till uttalande som upptagits t. ex. med audiovisuellt hjälpmedel av annan person. »Varje tanke eller idé som producerats av någon borde i princip tillhöra upphovsmannen» och skyddas så långt det av praktiska skäl rimligen är möjligt. Nu förekommer det emellertid, anför motionärerna, att s. k. intervjuer tas upp på band och — utan upphovsmannens vetskap eller tillåtelse — censureras, förkortas och förvanskas till oigenkännlighet men likväl publiceras som upphovsmannens tankar eller åsikter. Ett sådant förfarande måste anses strida mot individens frihet att själv förfoga över sina åsikter och

kreativa verk. Samtidigt som en enhällig utredning föreslagit filmcensurens avskaffande är vi sålunda inom detta område på väg att få en godtycklig censur utförd av personer »utan auktorisering». Det vore önskvärt, anför motionärerna slutligen, om audiovisuellt upptagna uttalanden kunde få någon form av skydd för upphovsmannen.

Historik

Författar- och konstnärsrätten har hos oss, liksom i de flesta andra länder, växt fram ur ett på privilegier grundat boktryckar- och förläggarskydd. Sitt första erkännande fick den i 1810 års tryckfrihetsförordning, vars hithörande bestämmelser innebar att författare till skrift ägde ensamrätt att mångfaldiga denna genom tryck; uttrycket skrift hade härvid en vidsträckt innebörd, så att rätten även avsåg mångfaldigande av musikaliskt verk i noter och av konstverk genom träsnitt, kopparstick, litografi och jämförliga förfaranden. Genom en förordning 1855 hänfördes under författares rätt jämväl ensamrätt att bestämma om dramatiskt eller musikdramatiskt verks uppförande på scenen. Skydd mot efterbildning av konstverk i andra än de i tryckfrihetsförordningen avsedda fallen stadgades genom en lag den 3 maj 1867. Ett decennium senare genomfördes en allmän revision av auktorrätten, varvid det författarrättsliga skyddet upptogs till reglering i en särskild lag, lagen den 10 augusti 1877 om äganderätt till skrift, och det konstnärsrättsliga helt underlades den förut nämnda lagen av 1867. Denna ersattes sedermera av lagen den 28 maj 1897 om rätt att efterbilda konstverk. I samband härmed gavs vårt första fotografiskydd genom en samma dag utfärdad lag angående rätt att återge fotografisk bild.

Förarbetena till ny lagstiftning påbörjades år 1911, närmast med anledning av att den för området grundläggande Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk år 1908 reviderats. Tillkallade sakkunniga avgav år 1914 ett betänkande i ämnet, vilket i huvudsak lades till grund för lagarna den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk och om rätt till verk av bildande konst samt till en samma dag utfärdad lag om rätt till fotografiska bilder.

År 1931 genomfördes vissa ändringar i författarlagen och konstnärslagen i anledning av en 1928 företagen revision av Bernkonventionen. Sedan under de följande åren en mer genomgripande reform aktualiserats, verkställdes av en sakkunnig en förberedande undersökning rörande grunderna för en sådan reform (SOU 1937:18). År 1938 enades de danska, finska, norska och svenska regeringarna om att utreda förutsättningarna för en gemensam nordisk lagstiftning på området. Samma år tillkallades efter Kungl. Maj:ts bemyndigande sakkunniga för ändamålet. Vidare utsågs personer, företrädande olika intressen eller besittande speciell sakkunskap, som skulle delta i överläggningarna. År 1956 avgav de sakkunniga — auktorrättskom-

mittén — betänkande med förslag till lag om upphovsmannarätt till litterära och konstnärliga verk, m. m. (SOU 1956: 25). Efter remissbehandling förelades 1960 års riksdag förslag i ämnet. Riksdagen antog med vissa ändringar de framlagda förslagen, som främst avsåg lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk samt lag om rätt till fotografisk bild (prop. 17, 1LU 41 och 43, KU 21 samt KU 1961: 2). Lagarna trädde i kraft den 1 juli 1961. Lagstiftningsarbetet utfördes även i detta skede i samråd med de nordiska grannländerna.

Slutligen må här nämnas, att Kungl. Maj:t i prop. 1969: 168 med förslag till mönsterskyddslag, m. m. föreslår även vissa ändringar i upphovsrättslagen, som avser skyddet för alster av konsthantverk och konstindustri (se nedan). Propositionen kommer att behandlas av första lagutskottet under vårsessionen.

Konventioner

I Sverige liksom i de flesta andra länder gäller det auktorrättsliga skyddet omedelbart endast för verk som äger ursprung i det egna landet. Utsträckning av skyddet till verk från annat land förutsätter särskild överenskommelse på grundval av ömsesidighet. Mellan länderna har ingåtts åtskilliga överenskommelser av detta slag. Huvudkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk är ovannämnda *Bernkonvention*, som tillkom 1886. De stater som har tillträtt denna konvention bildar en union för skydd av upphovsmännens rättigheter, Bernunionen. Den 1 januari 1969 var 55 stater medlemmar i Bernunionen. Bernkonventionen har reviderats vid konferenser i Paris år 1896, i Berlin år 1908, i Rom år 1928, i Bryssel år 1948 och i Stockholm år 1967.

År 1952 har tillkommit *Världskonventionen om upphovsrätt*. Bland de stater som anslutit sig till denna hör de större västeuropeiska länderna samt USA.

Upphovsrättslagen

I detta avsnitt lämnas en kortfattad, översiktlig framställning av innehållet i upphovsrättslagen. Därvid berörs särskilt frågor, som har betydelse för bedömandet av de skäl som åberopas till stöd för motionsyrkandet.

Upphovsrättens föremål

Den som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har upphovsrätt till verket, vare sig det utgör skönlitterär eller beskrivande framställning i skrift eller tal, musikaliskt eller sceniskt verk, filmverk eller alster av bildkonst, byggnadskonst, konsthantverk eller konstindustri eller kommit till uttryck på annat sätt (1 § första stycket).

För att ett »verk» i lagens mening skall föreligga krävs ett visst mått av

självständighet och originalitet hos produkten. Under lagens förarbeten framhölls, att det utan tvivel var önskvärt att i själva lagtexten markera detta tydligare, men man avstod härifrån under hänvisning till att vårt språk saknar ett adekvat uttryck för det begrepp, som här avses. I sammanhanget hänvisades till att i vissa andra språk finns mer uttrycksfulla former, exempelvis på tyska Geisteswerk och på norska åndsverk.

Även om man i visst fall finner att ett skyddat »verk» föreligger är därmed inte sagt att alla i verket ingående element omfattas av upphovsrättsskyddet. Frågan om vilka element som är skyddade är ett centralt ämne för den rättsvetenskapliga diskussionen. I detta sammanhang kan konstateras, att det är klart att upphovsrätten inte omfattar vad som betecknats som »verkets innersta kärna, dess ämne, motiv eller idé» och inte heller de tankar, erfarenheter eller uppgifter om fakta, som framläggs i verket.

Föremål för skydd är som framgår av det inledningsvis anförda »litterärt eller konstnärligt verk». Denna allmänt hållna beskrivning valdes med hänsyn till att det ansetts vara av vikt att själva grundbegreppen inom lagstiftningen utformades på ett sådant sätt att de kunde antagas behålla sin giltighet och användbarhet så lång tid som möjligt; det andliga skapandet söker sig nya uttrycksformer och med den tidigare använda metoden, som innebar att man som skyddsobjekt räknade upp särskilda former av sådant skapande, riskerade man att de nya uttrycksformerna skulle falla utanför det skyddade området. Det sagda stämmer överens med att den gjorda exemplifieringen i lagtexten icke är avsedd att vara uttömmande. Även om exemplifieringen ansågs i allt väsenligt täcka in vid lagstiftningens tillkomst brukliga former för litterärt och konstnärligt skapande kunde nya former av konstnärliga uttrycksmedel, som utvecklingen kunde föra fram, gå in under uttrycket »eller kommit till uttryck på annat sätt». Då det gäller den gjorda exemplifieringen finns det — med hänsyn till innehållet i motionerna — skäl att särskilt beröra uttrycket »i skrift eller tal». Auktorrättskommittén framhöll, att därmed utsäges intet egentligt nytt utöver vad som redan ligger i ordet »litterär», men det gives tillika en antydning om något som närmare framgår av 2 §, nämligen att verket icke behöver ha fixerats på ett föremål, exempelvis i skrift eller tryck, för att vara skyddat. Även den endast memorerade dikten eller det improviserade talet är föremål för upphovsrätt. I detta sammanhang framhöll kommittén hur utomordentligt mycket större betydelse än förr det numera har att ett verk är skyddat redan »i tal», nämligen med hänsyn till radion och de moderna metoderna för ljudupptagning.

Av det senast anförda följer således att verket kan framträda *i obeständig form* — i uppläsarens ord, i tonerna av ett musikstycke, i bilden på filmduken eller TV-apparaten — eller i ett *exemplar*. I äldre tid fanns endast sådana exemplar, som förmedlade verket till åskådaren-åhöraren direkt

(en bok eller en målning) eller genom ett konstnärligt mellanled (ett musikverk skulle spelas eller sjungas, ett sceniskt verk utföras av skådespelare eller dansörer). Men i nyare tid har därjämte tillkommit en grupp exemplar, som kännetecknas därav att i dem fixerats även det mellanled, det utförande av verket, som i vissa fall är avsett att tillkomma för att förmedla verket till åskådaren-åhöraren. Exempel härpå är olika metoder för upptagning av bild eller ljud såsom film, grammofon, band och trådinspelning o. s. v. Med hänsyn till den praktiska betydelsen av denna nya grupp exemplar har i 2 § andra stycket tagits in en bestämmelse om att som framställning av exemplar anses även att verket överföres på anordning, genom vilken det kan återgivvas.

Innehållet i upphovsrätten

Upphovsrättens innehåll består av förfoganderätt, som i huvudsak skyddar det ekonomiska värdet av verket, och ideell rätt, som i huvudsak skyddar det ideella värdet.

Förfoganderätten innebär enligt 2 § en principiell ensamrätt att »förfoga över verket genom att framställa exemplar därav och genom att göra det tillgängligt för allmänheten, i ursprungligt eller ändrat skick, i översättning eller bearbetning, i annan litteratur- eller konststart eller i annan teknik». Auktorrättskommittén framhöll att om metoden med en mera allmän formulering var önskvärd redan i 1 §, är detta så mycket mer fallet beträffande 2 §. Önskemålet att finna en beskrivning av upphovsmannarätt, anförde kommittén, som icke snabbt blir omodern genom teknikens utveckling, är uppenbarligen särskilt betydelsefullt, när det gäller att angiva olika sätt att förfoga över verket. En riktighet för kommitténs arbete härvidlag hade därför varit att finna en beskrivning som — i den mån utvecklingen på teknikens område då kunde överblickas och förutses — skulle kunna bli bestående en längre tid.

Rätten att göra verket tillgängligt för allmänheten uppdelas i sin tur i rätten att framföra verket offentligt (framföranderätten) och i den s. k. »exemplarrätten».

Att framföra ett verk offentligt betyder att presentera verket för allmänheten i obeständig form genom att exempelvis läsa upp en dikt, spela ett musikstycke, visa en film, utsända ett verk i radio eller television. Ett framförande är offentligt när det sker på en plats, dit allmänheten äger tillträde. Härmed jämföras det fall, att framförandet anordnas i förvärvsverksamhet inför en större sluten krets, framför allt på en större arbetsplats (s. k. industrimusik).

Exemplarrätten är en rätt att förfoga över redan färdiga exemplar genom att sprida dem till allmänheten eller genom att visa dem offentligt. Spridningsrätten har — med hänsyn till den existerande mångfaldiganderätten — endast i viss utsträckning en självständig betydelse.

Upphovsmannens ensamrätt enligt 2 § ger blott en huvudregel som är inskränkt genom ett antal stadganden i 2 kap. Utformningen av dessa stadganden grundar sig på en noggrann avvägning mellan upphovsmännens och samhällets intressen. Som huvudprincip för avvägningen har i motiven angivits, att man borde förbehålla upphovsmannen alla sådana utnyttjanden »som äga större ekonomisk eller eljest praktisk betydelse», ehuru under förutsättning att »icke mycket starka samhällsintressen talade däremot».

De huvudsakliga reglerna om upphovsmannens personliga och *ideella rätt* finns i 3 §. Vid utnyttjande av verket skall upphovsmannen angivas i den omfattning och på det sätt god sed kräver (första stycket). Vidare stadgas, att ett verk inte får ändras så, att upphovsmannens litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränkes; ej heller får verket göras tillgängligt för allmänheten i sådan form eller i sådant sammanhang som är på angivet sätt kränkande för upphovsmannen (andra stycket). Den ideella rätt, som i enlighet med det sagda tillkommer upphovsmannen kan efterges endast såvitt angår en till art och omfattning begränsad användning av verket (tredje stycket). Auktorrättskommittén anförde bl. a. följande.

Enligt Bernkonventionen äger upphovsmannen motsätta sig förfaranden, som äro till men för hans »ära eller anseende». Lagtexten bör emellertid utformas så att därav framgår, att man i förevarande sammanhang åsyftar upphovsmannens litterära eller konstnärliga anseende, icke den uppfattning hans omgivning har om honom såsom samhällsmedlem; kränkningar mot det medborgerliga anseendet skyddas av strafflagens bestämmelser om ärekränkning.

Skyddstiden

Den normala skyddstiden är 50 år efter året för upphovsmannens död. För alster av konsthantverk och konstindustri har man i princip bevarat den kortare skyddstid om tio år efter året för offentliggörandet som tidigare gällde. Frågan om skyddstiden för dessa verk skall slutgiltigt regleras i samband med revisionen av mönsterrättslagstiftningen. I prop. 1969: 168 föreslås att skyddstiden även för dessa verk blir 50 år. Samtidigt skärps kravet på individualitet och konstnärlig gestaltning.

Skydd för utövande konstnärer

Som en betydelsefull nyhet innehåller upphovsrättslagen även regler till skydd för musiker, skådespelare och andra utövande konstnärer och i samband därmed även för grammofonindustrin och radion. Konstnärliga framträdanden får inte inspelas eller radieras utan konstnärens tillstånd. Utan sådant tillstånd får inte heller inspelningar kopieras eller återinspelas. Grammofonindustrin har fått skydd mot kopiering av dessa produkter. Utövande konstnärer och grammofonskivefabrikanter berättigas till ersättning för grammofonmusiken i radion. De utövande konstnärerna äger motsätta sig att inspelningar på grammofon och film utnyttjas på ett för deras konstnärers-

ära kränkande sätt. Radioföretagen har fått skydd mot obehörig återutsändning och kopiering av deras sändningar. Televisionsutsändningar får inte göras tillgängliga för allmänheten utan sändningsföretagens samtycke. Skyddstiden är 25 år från året för den första inspelningen eller utsändningen.

Ansvar m. m.

Uppsåtligt eller grovt oaktsamt intrång i upphovsrätten straffas med böter eller fängelse i högst sex månader. För straffbart intrång samt för intrång genom oaktsamhet som inte är grov skall vidare skäligt vederlag utgå, d. v. s. i regel normalt honorar betalas, samt övrig ekonomisk eller ideell skada ersättas. Har intrånget skett i god tro, skall skäligt vederlag utgå. Brott mot lagen kan åtalas av allmän åklagare efter angivelse av målsäganden.

Bestämmelserna om lagens *tillämpningsområde* bygger på Bernkonventionens principer. Lagen är i första hand tillämplig på bl. a. verk av svenska medborgare och verk som först utgivits i Sverige, i andra hand på motsvarande verk från länder som är anslutna till Bernkonventionen eller Världskonventionen om upphovsrätt.

Upphovsrätt vid intervjuer

Auktoritetskommittén framhöll, att en olikhet fanns beträffande förutsättningar för skydd i fråga om radioinslag och bidrag till en tidning, nämligen såvitt angår intervjuer. Kommittén fortsatte:

En längre, mera utarbetad sådan torde, då den inflyter i en tidning, i allmänhet vara att hänföra till de skyddade verken, även om författarens insats är obetydlig och huvudsakligen bestått i att troget återgiva den intervjuades uttalanden. Författaren har dock planerat och avfattat intervjun och har på grund härav upphovsmannarätt till densamma. Med en intervju i radio förhåller det sig annorlunda. Intervjuarens frågor kunna knappast utgöra ett litterärt verk; möjligen kan detta vara fallet med svaren — vissa intervjuer äro egentligen ett slags föredrag — men rätten tillkommer i så fall den talande.

Detta uttalande mötte vissa invändningar under remissbehandlingen (se prop. 1960: 17 s. 45).

Första lagutskottet — i vars yttrande återges även departementschefens syn på frågan — anförde:

Hos utskottet har Svenska tidningsutgivareföreningen framfört vissa synpunkter på den i propositionen behandlade frågan om vem som är att anse som upphovsman till en intervju. Med anledning av vissa remissyttranden i denna del har departementschefen understrukit att bedömningen här skall ske enligt samma grunder som eljest gäller. Om det är intervjuaren som utfört planerings- och avfattningsarbetet, bör han anses som upphovsman. Har å andra sidan den intervjuade själv skrivit eller dikterat intervjun, är det självfallet han som får rätten till denna. Stundom är tänkbart att rätten tillkommer intervjuaren och den intervjuade gemensamt, vilket innebär att

för senare återgivning kräves samtycke både av intervjuaren — vars rätt dock i allmänhet torde tillkomma arbetsgivaren — och den intervjuade. Svenska tidningsutgivareföreningen har med anledning av detta uttalande framhållit, att rätten som regel måste anses tillkomma intervjuaren, då det i många situationer skulle vara förenat med stora praktiska svårigheter att — t. ex. vid en senare återgivning i samma eller annan tidning — inhämta samtycke av den intervjuade. Enligt utskottets mening är emellertid klart att förslaget har den innebörd departementschefen angivit. I de fall då rätten till intervjun principiellt tillkommer den intervjuade, får frågan om i vilken utsträckning tidningen äger rätt att använda intervjun avgöras genom tolkning av det avtal varigenom den intervjuade ställt sig till förfogande.

Beträffande det upphovsrättsliga skydd som i enlighet med det anförda kan finnas för den som blir intervjuad hänvisas till föregående avsnitt.

Lagen om rätt till fotografisk bild

Enligt lagen skyddas fotografisk bild. Som fotografisk bild anses även vad som framställs genom ett med fotografi jämförligt förfarande. Som framgår av lagens förarbeten innebär detta bl. a. att televisionens upptagningar på elektromagnetiskt band är skyddade. Med visst undantag är skyddstiden för fotografier 25 år efter det år då den fotografiska bilden framställdes.

Förfoganderätten till fotografisk bild tillkommer fotografen. Rätten innefattar en principiell ensamrätt att framställa exemplar av bilden och att visa bilden offentligt. I fråga om fotografens ideella rätt finns en motsvarighet till upphovsrättens regler i ämnet.

Även inom fotografirätten finns inskränkningar som har tillkommit för att tillgodose samhällseliga intressen.

Lagen innehåller särskilda regler om ansvar och ersättningskyldighet.

Integritetsskyddskommittén

Efter Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade chefen för justitiedepartementet år 1966 sakkunniga för att utreda frågor om förstärkt integritetsskydd på personrättens område (beträffande direktiven se riksdagsberättelsen 1967: Ju 62).

I direktiven till utredningen anförts inledningsvis följande.

Som ett resultat av den tekniska utvecklingen har under senare år kommit fram en mångfald nya apparater för ljudöverföring, ljudupptagning och fotografering. Det har bl. a. blivit möjligt att tillverka mikrofoner, radiosändare, bandspelare och kameror i sådant format att de lätt kan döljas i kläder, tändsticksaskar, pennor eller andra bruksföremål. Vissa apparattyper kan utan svårighet anbringas på väggar och möbler på ett sådant sätt att de lätt undgår upptäckt. Också smygfotografering på stora avstånd är möjlig.

Med hjälp av dold apparatur kan man på stora avstånd avlyssna ett samtal i ett slutet rum. Samtalet kan registreras på band och vad som i

övrigt tilldrar sig i rummet kan — utan att någon av de närvarande märker det — uppfångas av en kamera.

Möjligheterna att i hemlighet skaffa sig underrättelser av olika slag har alltså kraftigt ökat. Denna tekniska utveckling har på flera håll i världen väckt farhågor för missbruk. Även i vårt land har pekats på riskerna för att övervakningsapparater i mikroformat kan komma att finna vägen bl. a. till mindre nogräknade personer som vill använda dem för att utspionera andras privatliv eller för att sätta sig i besittning av affärs- eller yrkes-hemligheter. Mikrofoner, radiosändare, bandspelare och kameror i mikroformat kan framställas till jämförelsevis låg kostnad och marknadspriserna behöver inte bli så höga att de avskräcker någon från att köpa.

Härefter konstateras att det visserligen finns bestämmelser som kan användas för att bekämpa åtskilliga former av kränkningar av privatlivet men att rättssystemet f. n. inte erbjuder ett effektivt skydd mot de ökade risker för integritetskränkningar som den moderna transistor- och fototekniken medför. Vidare konstateras att det är uppenbart att det behövs ytterligare lagstiftningsåtgärder i förebyggande syfte. Sakkunniga bör därför tillkallas för att göra en allsidig översyn av de olika rättsregler som är aktuella i detta sammanhang. De sakkunniga bör till en början se över brottsbalkens bestämmelser om fridsbrotten. Vidare skall de pröva hur man skall kunna tillgodose det behov som finns att kunna ingripa mot offentliggörandet av bildmaterial som framkommit vid obehörig fotografiering. Även vissa andra frågor skall utredas av de sakkunniga, bl. a. behovet och möjligheterna att genom näringsrättsliga åtgärder få erforderlig kontroll över spridningen av sådana tekniska apparater som det här är fråga om. I direktiven anförs slutligen att de sakkunniga bör vara oförhindrade att ta upp även andra frågor om en förstärkning av integritetsskyddet på personrättens område än de som särskilt anges i direktiven, särskilt i den mån frågorna har samband med den utveckling på teknikens område som föranlett utredningsuppdraget.

Utskottet

Motionärerna yrkar att riksdagen skall anhålla om utredning av frågan om upphovsmannaskydd för verk, som upptagits på audiovisuell väg, t. ex. genom bandspelare, på film eller genom den moderna TV-tekniken. Enligt motionärerna torde, för att ett litterärt eller musikaliskt verk skall erhålla upphovsrättsligt skydd, erfordras att arbetet finns tryckt eller nedskrivet i någon form. Om skydd föreligger kan vara tveksamt t. ex. då ett litterärt alster endast intalats på band och icke har framförts, nedtecknats eller

tryckts. Med hänsyn till de under senare år ökade möjligheterna att genom olika tekniska anordningar bevara kreativa verk anser motionärerna det önskvärt att lagstiftning och konventioner på det upphovsrättsliga området anpassas till den tekniska utvecklingen. De tar vidare upp frågan om skyddet för upphovsmannen till intervjuer som spelas in på band. Därvid understryks att det förekommer att intervjuer utan upphovsmannens vetskap eller tillåtelse censureras, förkortas och förvanskas till oigenkännlighet men likväl publiceras som upphovsmannens tankar och åsikter.

Utskottet vill till en början erinra om att den nu gällande lagstiftningen om upphovsrätt — lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen) samt lagen om rätt till fotografisk bild — är från år 1960. Lagarna tillkom i samråd med de nordiska grannländerna och med beaktande av innehållet i de konventioner som finns på upphovsrättens område. Huvudkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk är Bernkonventionen från år 1886, som reviderats vid olika tillfällen. För närvarande pågår förberedelsearbete som syftar till sådana ändringar i upphovsrättslagstiftningen, som för vårt lands vidkommande påkallas av revisionen av Bernkonventionen vid den s. k. Stockholmskonferensen 1967. Enligt vad utskottet inhämtat kommer ändringarna att bli av begränsad omfattning, bl. a. på grund av att den upphovsrättsliga lagstiftningen i Sverige i jämförelse med förhållandet i många andra konventionsländer är mycket modern.

I upphovsrättslagen stadgas att den som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har upphovsrätt till verket. I anslutning till detta stadgande lämnas en exemplifiering av skyddade verk. Därvid nämns bl. a. skönlitterär eller beskrivande framställning i skrift eller tal. I motsats till vad motionärerna antar krävs således inte att verket fixerats på ett föremål för att det skall vara skyddat. Även den endast memorerade dikten eller det improviserade talet är föremål för upphovsrätt. Under lagstiftningens förarbeten framhölls för övrigt hur utomordentligt mycket större betydelse än förr det numera har att ett verk är skyddat redan i tal, nämligen med hänsyn till radion och de moderna metoderna för ljudupptagning.

Ett genomgående drag vid utformningen av 1960 års lagstiftning på upphovsrättens område var en strävan att ge lagtexten en så generell utformning att den inte snabbt skulle bli omodern på grund av teknikens utveckling. I detta avseende kan hänvisas till 1 § i upphovsrättslagen, där det förutsatts att nya former av konstnärliga uttrycksmedel kan komma fram, samt till 2 § första stycket i samma lag, där det i fråga om upphovsmannens rätt att göra verket tillgängligt för allmänheten valts en formulering »eller i annan teknik», som, i den mån utvecklingen på teknikens område kunde överblickas och förutses, bedömts kunna bli bestående en längre tid. Ytterligare kan erinras om formuleringen i 2 § andra stycket, där det heter att såsom framställning av exemplar av verket anses även att detta överförs på anordning,

genom vilken det kan återgivvas. Slutligen må här hänvisas till 1 § andra stycket lagen om rätt till fotografisk bild, enligt vilket stadgande även vad som framställs genom ett med fotografi jämförligt förfarande anses som fotografisk bild.

Mot denna bakgrund utgör enligt utskottets mening motionärernas allmänt hållna uttalande om önskvärdheten av att lagstiftningen och konventionerna anpassas till den tekniska utvecklingen inte stöd för en översyn av den upphovsrättsliga lagstiftningen.

Vad härefter gäller den i motionerna behandlade frågan om upphovsrätt i samband med intervjuer kan konstateras att upphovsrättslagen ger skydd i den mån intervjuerna, på samma sätt som gäller för andra verk, uppfyller kravet på en viss självständighet och originalitet. Vid lagens tillkomst diskuterades ingående frågan om upphovsrätten till en intervju tillkommer intervjuaren eller den intervjuade. Även om denna fråga kan vara svår att avgöra i det enskilda fallet — icke sällan torde upphovsrätten tillkomma båda gemensamt — råder det icke någon tvekan om att ett visst utrymme finns för att tillerkänna den intervjuade sådan rätt. I den mån så är fallet åtnjuter han bl. a. det ideella skydd för upphovsman, som finns enligt 3 § upphovsrättslagen och som innebär att intervjun inte får ändras så att den intervjuades litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränks. Intervjun får inte heller göras tillgänglig för allmänheten i sådan form eller i sådant sammanhang som är på angivet sätt kränkande för den intervjuade. Det kan tilläggas att om intervjun missbrukas på ett sådant sätt att den intervjuades medborgerliga anseende kränks, denne åtnjuter skydd enligt brottsbalkens bestämmelser om ärekränkning. Detta gäller naturligtvis även i sådana fall där intervjun inte uppfyller de krav som ställs för att den skall omfattas av upphovsrättsskyddet eller där upphovsrätten tillkommer intervjuaren. På grund av det nu anförda utgör ej heller vad motionärerna i förevarande hänseende anført skäl att begära översyn av lagstiftningen om upphovsrätt.

Slutligen finns anledning tillägga att vad som anförts i motionsskälerna i någon mån berör företeelser som brukar räknas till personlighetsskyddet. Frågor rörande detta skydd utreds av integritetsskyddskommittén. En allsidig översyn skall göras av de olika rättsregler som blivit aktuella genom de ökade risker för integritetskränkningar som den moderna transistor- och fototekniken medför. Därvid skall bl. a. brottsbalkens bestämmelser om fribrotten ses över. De sakkunniga är enligt sina direktiv oförhindrade att ta upp även andra frågor om en förstärkning av integritetsskyddet än de som särskilt anges i direktiven, framför allt i den mån frågorna har samband med den utveckling på teknikens område som föranlett utredningsuppdraget. Det synes därför inte uteslutet att vissa av de spörsmål motionärerna berör kommer att övervägas av nämnda kommitté.

Utskottet hemställer,

att förevarande motioner, I: 23 och II: 26, icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 mars 1970

På första lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Alexanderson (fp), Erik Svedberg (s)*, fröken Mattson (s)*, herrar Schött (m), Svanström (cp), fru Lindström (s)*, herrar Sörenson (fp) och Larfors (s);

från a n d r a kammaren: fru Löfqvist (s)*, fröken Bergegren (s), herrar Martinsson (s), Hansson i Piteå (s), Johansson i Växjö (cp), Oskarson (m)*, Polstam (cp) och fru Anér (fp)*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.